

nila naša stroka hvaležen in spoštljiv spomin. Posebno zaslužno je njegovo zamenjsko delo in iz njegovih knjig bodo še dolgo navajali, saj rase zanimanje za njegova področja dela v Evropi vse bolj (npr. pri sosednjih Madžarih).

V. N.

V SPOMIN DRAGU PREDANU

22. januarja 1976 je v Celju umrl Drago Predan, vnet in mnogostranski delavec na področju šolstva, ljudske prosvete, kulture in narodopisja. Njegova življenjska pot je tekla od leta 1904, ko se je rodil na Ptujski gori v družini malega kmeta in obrtnika, preko študija na učiteljski v Mariboru (od 14 bratov in sester se razen njega še dva odločila za učiteljski poklic), učiteljevanja v Majšperku, Stojnem selu, Preboldu, Vitomarcih in Mozirju, od koder so ga nacistični okupatorji leta 1941 zaradi narodne zavednosti in napredne usmerjenosti pregnali v Srbijo. Tam se je vključil v narodnoosvobodilno gibanje. Po osvoboditvi je opravljal številne odgovorne družbene in politične funkcije v Mozirju, Pretrovčah, Žalcu in Celju. V zadnjih dveh od naštetih krajev je aktivno delal kot kulturni organizator in publicist tudi po upokojitvi prav do svoje smrti.

Njegov kmečki rod in njegov učiteljski poklic sta zbudila in izoblikovala v njem živo zanimanje za domoznanstvo in narodopisje. Že kot mlad učitelj je med obema vojnama na vzpodbudo Vinka Möderndorferja zbiral in zapisoval gradivo o ljudski tvarni, občestveni in duhovni kulturi. Po osvoboditvi je bil med leti 1950 in 1953 eden najbolj delovnih članov narodopisne skupine, ki je pod vodstvom dr. Franceta Kotnika zbirala narodopisno gradivo na saminah v Florijanu nad Gornjim gradom, v zaselkih okrog Jurkloštra ter na Kozjanskem v okolici Podsrede. V Kotnikovem zborniku (Celje 1956), kjer je to gradivo natisnjeno, je največ prispevkov podpisanih s Predanovim imenom. Posebno ga je zanimala ljudska tvarna kultura. V treh knjigah Savinjskega zbornika, ki jih je uredil, je pisal o savinjski kmečki hiši (1959), o lovstvu in lovskih običajih v Savinjski dolini (1965), ter o kastah na savinjskem območju (1974). Tudi v priložnostnih zbornikih, ki jih je pripravil in uredil ob jubilejih raznih društev, tovarn in šol ter ob občinskih in krajevnih praznikih v žalski občini, je vedno napisal poljudne prispevke o ljudski tvarni kulturi in ljudskih običajih ter zapisal ljudske pesmi, pripovedke in pregovore. Zgled take krajeviske knjižice, v kateri ima narodopisje prav primeren delež, so Andraški razgledi (Žalec 1957), v katerih je opisal kmečke domačije, kašte, zidanice in preše, mline, andraške lipe, kužno znamenje v Dobrniču in druge krajevne znamenitosti.

Po letu 1960 je oživil izročilo nekdanje Kotnikove narodopisne skupine v Celju in jo na novo organiziral kot celjsko podružnico Slovenskega etnografskega društva. Leta 1965 je krepko sodeloval pri organizaciji XII. kongresa jugoslovanskih folkloristov v Celju in na njem prebral svoj referat „Kašte na celjskem območju“ (obj. v zborniku tega kongresa, natisnjem leta 1968). – V poletjih 1969, 1970 in 1971 je s svojo narodopisno skupino zbiral narodopisno gradivo na Paškem Kozjaku. Natisnjeno je bilo v Celjskem zborniku 1973/74. Predan je prispeval precej nadroben opis tvarne kulture in nekaj gradiva o občestveni kulturi na tem območju. V letih 1972 in 1973 je začela skupina pod njegovim vodstvom podobno zbirati narodopisne starine v okolici Svetine nad Celjem.

Zahrbtna bolezen, ki je v zadnjih letih spodjedala nenavadno močno življenjsko in delovno energijo tov. Predana, je zadrževala to raziskovano delo. Prav tako bo moral kdo drug nadaljevati in dokončati njegov široko zasnovani načrt o zbiranju slovenskih lovskih pesmi ter jih izdati v knjigi (gl. njegov poziv v Lovcu 1969/70, str. 330–331). V tej zamisli se prepleta njegovi srečni nagnjenji do lovstva in do narodopisja.

Njegovim sodelavcem in prijateljem lahko samo nadaljevanje začetnega dela in dokončanje njegovih načrtov izpolni praznino, ki jo čutijo zdaj, ko so izgubili najbolj vztrajnega vzpodbujevalca in hkrati prvega v svoji delovni navezi.

vln.

knjižne novosti

William G. Lockwood:

European Moslems. Economy and Ethnicity in Western Bosnia. (Studies in Anthropology) New York, San Francisco, London, Academic Press 1975, XI + 241 str., ilustr.

Avtor je za študijo, posvečeno preučevanju občasnih sejmov in njihovih vplivov na medsebojne stike prebivalcev različnih krajev in pripadnikov različnih etničnih skupin, izbral etnično in socialno heterogeno področje v okolici Bugojna v Bosni in Hercegovini (prebivalci so Muslimani, Hrvati, Srbi, nomadsko in stalno naseljeni Romi, meščani in kmetje, potomci muslimanske aristokracije in začasni albanski delavci). Za razumevanje družbene vloge sejmov je nujno potrebno vsestransko poznavanje obravnavane krajevne skupnosti. Avtor je z ženo petnajst mesecev prebil v muslimanski vasi Planinica v okolici Bugojna. To mu je omogočilo neposreden stik s prebivalci ter prisotnost na vseh sejmih, ki so se jih le-ti v času raziskave udeležili. Tako so mu bili dostopni vsi potrebni podatki za odgovore na zastavljena vprašanja: Kako sejmji vplivajo na življenje ljudi, ki so z njimi v bolj ali manj neposrednem stiku? Ali so udeleženci sejma skupnost in če so, v kakšnem smislu? Kakšna je narava te skupnosti? Ali gospodarski stiki med posamezniki vzpodbujajo navezavo odnosov tudi na drugih ravneh?

Kot sledi iz raziskave, se družbeni odnosi posameznikov, prebivalcev obravnavanega področja, odvijajo predvsem znotraj okvirov etnične skupine, ki ji pripadajo. Priložnosti za stike s pripadniki drugih skupin so razmeroma redke. Tudi sejmji, katerih osnova je večkrat etnična delitev dela, nimajo pomembne združevalne vloge. So izraz medsebojne ekonomske odvisnosti posameznih etničnih skupin, stiki med posamezniki, udeleženci sejmov, so predvsem površni in začasni.

Mojca Ravnik

Piotr Sztompka:

System and Function. Toward a Theory of Society. (Studies in Anthropology) New York, San Francisco, London, Academic Press 1974, XVI + 213 str.

O knjigi poljskega sociologa je vredno podrobneje spregovoriti kljub temu, da del, posvečenih izključeno teoriji družbe, navadno ne štejejo za etnološko zanimiva. Eden od razlogov, ki nas navajajo k uvrstitvi te knjige med etnološko pomembne novosti, je obravnava funkcionalistične metode, torej pomembne smeri v socialni antropologiji. Avtor si je namreč kot glavni namen zastavil podrobno analizo in kritično oceno funkcionalističnega pojmovnega modela, že večkrat podvrženega enostranski kritiki, ki ni upoštevala vseh njegovih razsežnosti in je tako zavrгла tudi pozitivni prispevek funkcionalizma družbeni teoriji. Avtor dosega svoj namen rešiti dragocene osnove funkcionalistične metode z miselnim postopkom, katerega strogost izhaja iz prepričanja, da so

kriteriji izdelanosti teorije enako zahtevani za vse empirične znanosti; da je namen in naloga vsake znanosti, odgovarjati na vprašanja o svetu; da je znamenje zrelosti vsake znanstvene discipline stanje njene obče teorije. Ta postopek in končna spoznanja se gajo v bistvo teorije vseh družbenih ved, tudi etnologije.

Knjiga je razdeljena na tri dele: I. Teorija in model v sociologiji, II. Sistemsko-funkcionalni modeli, III. Splošni sistemsko-funkcionalni model.

Avtor ugotavlja razcepljenost prizadevanj na področju družbenih ved, ki gredo na eni strani v ozko empiričnost, na drugi strani v formalistično teoretiziranje. Tu se kopičijo podatki, tam množica nekakšnih konceptov, defincij in podobnega. Obema smerema primanjkuje teoretična zgradba. Avtor navaja antropologijo kot tipični primer znanosti, ki se duši podatkih.

Smiselno znanstveno delo lahko vzbudijo samo opredeljeni teoretični cilji. Najpomembnejša funkcija teorije je razlaganje pojavov in procesov. Vendar vsak odgovor na vprašanje „zakaj?“ ne pomeni teoretične razlage. Nobena razlaga ni dokončana, če sestoji iz elementov, po katerih je še možno vprašati „zakaj?“. Po navajanju različnih kriterijev, ki jim morajo zadostiti tako vprašanje kot odgovori, da posamezen razlagalni sistem lahko označimo za teorijo, govori avtor o pojmovnem modelu kot predpogoju za izdelavo teorije. To je sklop ugotovitev, ki opredeljujejo glavne poteze preučevanega področja resničnosti in so miselno orodje za urejanje izkustvenih spoznanj. Po avtorjevem mnenju je najpomembnejši vidik funkcionalizma način interpretacije in urejanja družbenih pojavov v smiselne razlagalne sisteme. Ta vidik funkcionalne metode je funkcionalna analiza, trajen prispevek funkcionalizma družbenim vedam. Avtor razločuje pet tipov sistemsko-funkcionalnih modelov in glede na uporabljeni model pet tipov funkcionalne analize. Za vsakega od teh modelov navaja značilne splošne in posamezne postavke; za kritično oceno funkcionalne metode je razločevanje le-teh bistvenega pomena. Tako npr. prvi model preprostega sistema, značilen za prvi tip preproste funkcionalne analize, sloni na štirih glavnih, splošnih domnevah: da je družba sestavljena iz množice elementov; da je družba celota z lastnimi posebnimi značilnostmi, ki niso zgolj značilnosti elementov; da so vsi elementi v tesnih medsebojnih odnosih; da so odnosi med elementi nekega sistema intenzivnejši kot med elementi sistema in tistimi, ki v sistem niso vključeni. Ob teh temeljnih trditvah pa je v okviru istega pojmovnega modela odprta še možnost izbire med pari posameznih, izključujočih se postavk, npr.: pogoj obstoja družbe je medsebojna recipročnost pojavov ali pa njihov izkoriščevalski odnos; odnosi med elementi družbenih sistemov so harmonični ali v stalnem medsebojnem konfliktu; elementi so samostojni ali odvisni drug od drugega; so osamljeni ali pa strukturalno povezani v celoto.

V okviru različnih pojmovnih modelov imajo v skladu z različnimi postavkami isti izrazi različni pomeni; npr. pojem funkcije ima pet različnih pomenov. Tradicionalna kritika očita sistemsko-funkcionalnim modelom predpostavko, da ima vse dogajanje v družbi v naprej določeno smer ter statičnost in nezgodovinskost. Avtor dokazuje, da so ti očitki, če upoštevamo samo splošne postavke, neutemeljeni. Delno upravičeni postajajo na nižjih ravneh parov izključujočih se postavk, v okviru katerih je mogoča izbira domnev tako o statični, nezgodovinski podobi družbe na eni kot o dinamični, časovno in prostorsko določeni podobi družbe na drugi strani. Prvo je značilno za zgodnji funkcionalizem v socialni antropologiji (Malinowski, Radcliffe - Brown), drugo za sodobno socialno antropologijo in sociologijo. Poteze, na katere letijo očitki klasične kritike funkcionalizma, torej niso nujna in nepremostljiva pomenkljivost sistemsko-funkcionalnih pojmovnih modelov, ampak so rezultat različnih gledanj različnih smeri funkcionalizma, ki so različno izbirale v okviru izključujočih se postavk. Splošni modeli nimajo nobene zveze s statičnostjo in nezgodovinskostjo, kar je značilno za starejše faze te smeri in so, po avtorjevem mnenju, podlaga sorodnosti funkcionalizma in marksizma.

Mojca Ravnik

OB „GLASNIKU“ ŠT. 5 — 1975

(Prispelo 20. 2. 1976, op. ur.)

Na pisalni mizi zagledaš „Glasnik“ in se v prvem trenutku razveseliš. O takem društvenem glasilu si tudi najbolj goreči in prizadevni etnolog vseh 20 let nazaj še sanjati niso upali!

Fotografija na naslovni strani je več kot dobra. Tudi zgovorna je, celo dokumentarna. Verjetno bi tudi nestrokovnjaka zanimalo od kje sta babica in vnukinja, kdo in kdaj ju je fotografiral. Toda zamanj iščeš vsaj tisti osnovni podnapis, ki ga imajo nestrokovne revije. Težko razumeš, da bi tisti, ki jim mora biti dokumentarnost ena prvih skrbi pri delu, pozabili ne komentar.

Tudi podnaslov glasila v angleščini izzveni v prazno, ko ugotoviš, da niti en prispevek nima povzetka v tujem (angleškem) jeziku. Ko revijo prelištaš in prebereš, ugotoviš, da povzetka ni, ket tudi pomembnejšega prispevka ni. Torej spet — žal — gradimo samo fasado; v tem primeru kar dobesedno!

Potem se potrujiš, da bi zamižal pred vsem, v naglici ugotovljenim in se potolažiš, ko bereš: ... za štiri tako bogate številke, polne zanimivega branja o tekočih vprašanjih v naši etnologiji ... Razumljivo, da potem iščeš nekaj bogatega, zanimivega ali vsaj besedo o enem od tekočih vprašanj v naši etnologiji. Nazadnje se vprašuješ (da bi ne bil krivičen!) ali sodijo poročila o konferencah, posvetovanjih in seminarjih med tekoča vprašanja v naši etnologiji? Končno še ugotoviš, da se „po novem“ v tisku ocenjuje tudi seminarska naloga (zakaj potem samo ena?) in da se čistilci čevljev obravnavajo nekako tako, kot bi o njih poročal za senzacijami hlatajoči časnikar, ki o etnologiji še nikoli ni ničesar slišal.

Piko na i pa postavi naslov „Zgodovina etnologije v slikah“. K temu „zgodovinskemu“ prispevku je gotovo vsak komentar odveč.

Z dobro voljo in z lepimi željami si dopovedujemo, da moramo „mlade“ razumeti in da je v njihovem zagonu, v njihovih prizadevanjih, v njihovih iskanjih, novostih, novih prijemih in pogledih brez dvoma tudi mnogo pozitivnega. Hkrati pa, ko se nehote vprašamo, kako dolgo bomo še govorili o „mladih“, ugotavljamo, da pravzaprav pogrešamo le resnost.

F. Šarf

Odgovor uredništva

Uredništvu Glasnika SED ste poslali kritične pripombe k 5. številki. Zahvaljujemo se vam za odkrito in javno kritiko — torej tudi za način, ki je bil v naši dosedanji etnološki praksi le malo uporabljan. Pomembnost te kritike dviga tudi vaše ustno dovoljenje, da jo objavimo v Glasniku.

Domnevamo sicer, da ste morda prezrli uvodnik v 5. številki, ki že odgovarja na vaše pripombe o Glasnikovi vsebini in obliki. Razen tega, Glasnik SED finansira Raziskovalna skupnost SRS, ki ima tudi svoje zahteve oziroma kar pogoje v tej smeri. Če se torej hočemo boriti za prepotrebna (skromna) finančna sredstva, moramo menda ugoditi vsaj osnovnim zahtevam finanserja. Tokrat smo na primer Glasnik samo podnaslovili v angleščini, v prihodnje pa bodo s povzetki v tujem jeziku opremljeni tudi nekateri prispevki.

V 5. številki smo objavili gradivo, ki se je nabralo uredništvu po izidu zadnje številke starega Glasnika — ta je bila v celoti zapolnjena z bibliografijo za leto 1973. 5. številko, ki je torej le „prehodna“, smo bili prisiljeni nameniti predvsem informacijam o dogajanju v naši stroki. Tudi za naslednje številke pripravljamo vrsto zanimivih in pomembnih prispevkov. Ob tem se seveda vprašujemo, katerim prispevkom v 5. številki odrekate pomen za etnologijo, njihovo zanimivost in aktualnost: Ali je morda to poročilo o ustanovitvi novega društva?, bibliografija?, ali so to poročila in ocene etnoloških del?, poročila o posvetovanjih?, morda ni aktualen intervju?, ali je morda odveč program dela novega društva?

Fotografija na naslovni strani ni mišljena kot „dokumentacija“ ampak le kot ilustracija, saj sami ugotavljate, da je tudi „zgovorna“. Dokumentarne fotografije pa bodo v bodoče opremljene z vsemi potrebnimi podatki.